

Βίοι & Πολιτείες

ΑΠΟ ΤΗΝ
ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΟΙΚΟΝΟΜΑΚΟΥ

Mas αρέσει ο Πικάσο, διαβάζουμε Τζόις, αλλά τρέμουμε τον Σένμπεργκ. Η κλασική μουσική του περασμένου αιώνα είναι θύμα μιας τεράστιας παρεξήγησης. Ο Αλεξ Ρος ανέλαβε να τη λύσει.

Το βιβλίο του «The Rest is Noise, Listening to the 20th Century» είναι μια πολιτισμική ιστορία της κλασικής μουσικής του 20ού αιώνα. Και εκδοτικό φαινόμενο.

«Σύμφωνα με την κυρίαρχη άποψη, μετά το 1900 γεννιόταν μόνο περίπλοκη, μοντέρνα μουσική που ακούγεται σαν θόρυβος. Γι' αυτό και η ειρωνεία στον τίτλο», λέει ο Αλεξ Ρος, εξηγώντας γιατί διάλεξε να παραφράσει τα τελευταία λόγια του Αμλετ. Ο σαραντάχρονος δημοσιογράφος έχει χαρακτηριστεί «ο καλύτερος ακροατής στην Αμερική». Το βιβλίο του «Τα υπόλοιπα είναι θόρυβος. Ακούγοντας τον 20ό αιώνα», που εκδόθηκε πέρσι, βρίσκεται στην έβδομη ανατύπωση και μεταφράζεται σε 14 γλώσσες. Ήταν υποψήφιο για το Βραβείο Πούλιτζερ, κέρδισε το βραβείο της Εθνικής Ένωσης Κριτικών Βιβλίου και οι «Τάιμς της Νέας Υόρκης» το συμπεριέλαβαν στα δέκα καλύτερα βιβλία του 2007. Αυτό το μπεςτ σέλερ των 600 σελίδων θεωρείται ήδη κλασικό.

Από τη Βιέννη και το Παρίσι των αρχών του περασμένου αιώνα, όπου ο Σένμπεργκ και ο Στραβίνσκι θα προκαλούσαν δύο από τα πιο διάσημα σκάνδαλα στην ιστορία της μουσικής, έως τον μινιμαλισμό του Τζον Ανταμς, ο Αλεξ Ρος παρασύρει τον αναγνώστη σε μια γοητευτική περιπλάνηση που φωτίζει τη σχέση ανάμεσα στα μουσικά ρεύματα, τους συνθέτες, τα προσωπικά τους δράματα και τις πολιτικοκοινωνικές συνθήκες στις οποίες έζησαν και δημιούργησαν – τη φρίκη του Α'

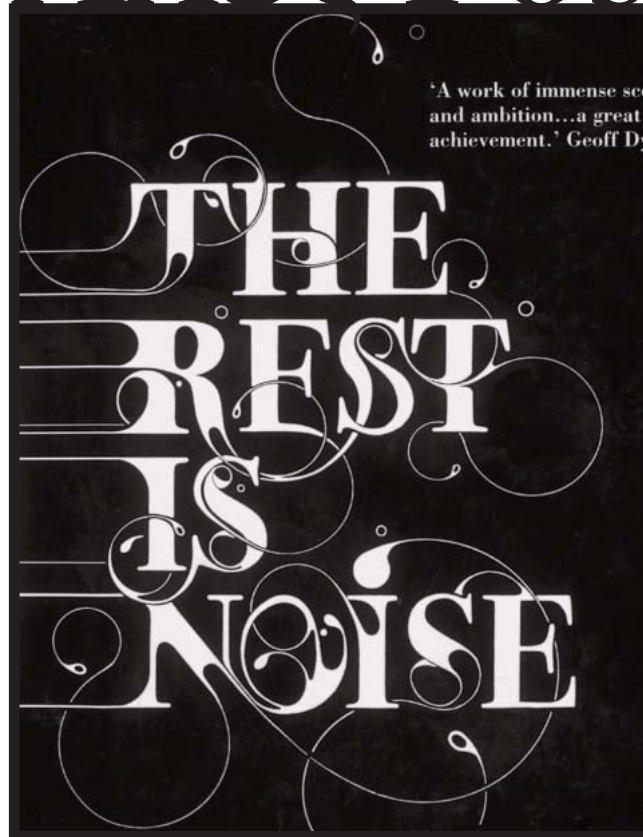
Παγκοσμίου Πολέμου, την ταραχώδη Δημοκρατία της Βαϊμάρης στο Βερολίνο, την άνοδο του ναζισμού, τον σοβιετικό τρόπο, τα χρόνια του Ψυχρού Πολέμου.

Παρατηρήσατε πώς σπεύδουμε στα μουσεία για να δούμε Πικάσο και Πόλοκ, διαβάζουμε Κάφκα και Τζόις, αλλά θεωρούμε φυσικό να μην έχουμε ιδέα για τη μουσική που έγραφαν τον ίδιο αιώνα ο Σένμπεργκ και ο Σιμπέλιους...

«Ναι, είναι μυστήριο. Νο-

μίζω πως έχει να κάνει με το γεγονός πως οι άνθρωποι έρχονται σε επαφή με τη μοντέρνα τέχνη του 20ού αιώνα σε μικρή ηλικία. Όλα τα παιδιά μαθαίνουν στο σχολείο για τον Πικάσο και κάνουν εκπαιδευτικές επισκέψεις σε μουσεία. Ακόμη κι αν η μοντέρνα τέχνη τα μπερδεύει ή τα ξενίζει σε τόσο μικρή ηλικία, με τον καιρό εκπαιδεύονται, μαθαίνουν να την εκτιμούν και να την αγαπούν. Κάπως έτσι εξοικειώνονται στην πορεία των σπουδών τους και με τα λογοτεχνικά κείμενα και τη θεωρία της λογοτεχνίας. Οσον αφορά, όμως, τη μουσική τους παιδεία, η κατάσταση είναι διαφορετική. Συνήθως, στο σχολείο, δεν έρχονται καθόλου σε επαφή με την κλασική μουσική. Σε ε-

Αλεξ Ρος



λάχιστες περιπτώσεις μπορεί να διδαχτούν κάποια πράγματα γύρω από τη μουσική του 19ου, αλλά ποτέ του 20ού αιώνα».

Η αφήγησή σας ξεκινάει το 1906 με την πρεμιέρα της «Σαλώμης» του Στράους, στο Γκρατς. Το κοινωνικό κλίμα της εποχής επηρέασε τη σύνθεση αυτής της επαναστατικής όπερας;

«Εμμέσως, ναι. Πρόκειται για μια σύνθεση που ισορροπεί ανάμεσα στον 19ο και τον 20ό αιώνα. Ενώ με έναν τρόπο είναι πολύ ρομαντική, έχουμε ξαφνικά αυτόν τον εντελώς νέο ήχο, αυτήν τη διαφωνία, κάποιαν ιδιαίτερη τραχύτητα στη δομή, που είναι προϊόντα του 20ού αιώνα και υπαινίσσονταν τη συνάντηση και τη σύγκρουση ανάμεσα σε διαφορετικές κουλτούρες. Υποθέτω πως ο

Παρίσι, μια πρωτεύουσα που εξακολουθούσε να είναι πολύ αριστοκρατική. Υπήρχε πρωτόγονη ενέργεια στη μουσική του Στραβίνσκι που ερχόταν από κάπου πολύ μακριά και ταυτόχρονα υπήρχε μια νέα αντίληψη για τον ρυθμό, που παρεμπιπτόντως έμελλε να έχει τεράστια επιρροή στη μουσική δημιουργία των επόμενων δεκαετιών. Έχω την αίσθηση πως η “Γεροτελεστία” ήταν προφητικό έργο, με την έννοια πως προέβλεπε αυτό που θα ερχόταν – η τάξη πραγμάτων στην Ευρώπη θα διαλυόταν και νέες φωνές, μη ευρωπαϊκές, μη δυτικές θα έρχονταν στο προσκήνιο. Και παρόλο που δεν είναι κάτι που μπορεί να αποδειχτεί, νομίζω πως προβλέπει επίσης την ανάδυση της μαζικής κουλτούρας».

Οι κλασικοί συνθέτες πώς επηρεάστηκαν από την ανάδυση της τζαζ;

«Ο Στραβίνσκι ήταν ανάμεσα στους πρώτους που αντιλήφθηκαν τη σημασία της τζαζ, αμέσως μετά το τέλος του Α' Παγκοσμίου Πολέμου. Επίσης ο Νταριούς Μιγιό ήταν λάτρης της τζαζ και η “Δημιουργία του Κόσμου” παραμένει, κατά τη γνώμη μου, μία από τις καλύτερες κλασικές συνθέσεις που στηρίζονται στην τζαζ. Κι έπειτα υπάρχει το φαινόμενο Τζορτζ Γκέρσουιν – είναι ένας κλασικός συνθέτης με επιρροές από την τζαζ, ή ξεκίνησε ως συνθέτης τζαζ και εξελίχτηκε σε κλασικό; Υπήρξαν περιόδοι, ειδικά στη Νέα Υόρκη των δεκαετιών του '20 και του '30, που οι δύο κόσμοι βρίσκονταν πολύ κοντά και οι συνθέτες κινούνταν ανάμεσα στα δύο είδη, πράγμα που σημαίνει πως είναι αδύνατο να τους κατατάξεις αυστηρά σε ένα είδος».

Το ενδιαφέρον του Χίτλερ και του Στάλιν για τη μουσική πόσο επηρέασε την εξέλιξη της κλασικής μουσικής;

«Οι δεκαετίες του '30 και

Το σάουντρακ του 20ού αιώνα



DAVID MICHAEL

Στράους είχε στον νου του την εποχή της γέννησης του Ιησού και τις διάφορες κουλτούρες της Μέσης Ανατολής εκείνη την περίοδο. Και νομίζω πως η όπερα λειτουργούσε σαν μεταφορά για την Ευρώπη του καιρού του, που βίωνε μια περίοδο αστάθειας, ρήξης με τον παλιό κόσμο».

Αν δεν ακούγεται παρατραβηγμένο, υπάρχουν περιπτώσεις όπου η μουσική του 20ού αιώνα προβλέπει τις κοινωνικές αλλαγές που έπονταν, αντί να τις αντανακλά;

«Με επιφύλαξη, θα έλεγα ναι. Ενδοτικώς και μόνο, έχω την εντύπωση πως αυτό συμβαίνει με την “Γεροτελεστία της Ανοιξης”, το 1913 στο